

05
A
1493

Mea

CU

DIS

A

Max

DN

SS. T

Dno

M.

Mea Hereditas Vitæ Salvator Archangelus!

ΑΓΓΕΛΟΔΙΑΚΟΝΙΑ,

Sive

CUSTODIA AN-

GELORUM

DISPUTATIONE THEOLOGICA

ex Ebr. C. I. v. 14. breviter ostensa,

Quam

DEO ducente & docente,

nec non

Autoritate

AMPLISSIMÆ FACULTATIS THEOLOGICÆ

In Alma hac Leucoræa,

VIRO

Maximè Reverendo, Magnifico, Amplissimo

atq; Excellentissimo,

DN. JOHANNE Deutschmann /

SS. Theol. D. P. P. famigeratissimo, meritissi-

moq; Alumnorum Electoralium Ephoro gravissimo,

Dno. Patrono, Præceptore, & Promotore suo

æterno debitæ devotionis cultu submisso devenerando,

PRÆSIDENTE,

Placidæ Θεολογίας ἐξετάσις submittit

M. HENRICUS VOLLMARUS, Servedtâ Anhalt.

SS. Theol. Stud.

AUTOR & RESPONDENS.

In Acroaterio Theologico

ad d. 5. Octobr. A. cl. 1772.

Wittenbergæ, Typis Viduæ Augusti BRÜNINGII.

ALTEOLOGIA
CUSTODIA
GELORUM
DISPUTATIONE THEOLOGICA
THEO doctore & doctore

50 A 1493

IN JOHANN
S. Theol. D. P. Säuingert
Dno. P. Säuingert, P. Säuingert, P. Säuingert
M. Säuingert, Säuingert, Säuingert

AUTOR & RESPONDENS
In Actibus Theologicis
M. Säuingert, Säuingert, Säuingert

...

בְּשֵׁם שְׁמִי

PROPOSITION.

Sedulâ ruminacione mecum volventi, ac seriò mihi deliberanti, quamnam impræsentiarum differendi materiam è Sacris eligerem? præ cæteris placuit, per brevem Dissertatiunculam scribere de ANGELIS, & quidem ad illius dicti palmarii ductum, quod habetur Ebr. c. I. Comm. 14. Ansam & occasionem suppeditat nobis cum materiæ excellentia & suavitas, tum appropinquans FESTUM MICHAELIS. Hoc jam in Ecclesia primitiva solenni festivitate celebratum, & ad hoc usq; tempus in nostris Ecclesiis Orthodoxis usu receptum, non quidem in honorem sanctorum illorum Spirituum religiosum, utpote qui honor nulli debetur creaturæ; Sed ut sit certum anni tempus, quò doctrina hæc de ANGELIS in Ecclesiæ nostræ Pomœriis nobis inculcetur, DEUSq; ter opt. Max. publicè laudetur, quòd tam sedulò, tamqve paternè nostri curam habeat, & nobis in ministerium dederit, & miserit sanctos suos Angelos eminentes & potentes ministros, pro piis excubias agentes, nosqve in omnibus viis nostris custodientes. Suavitatem quod attinet, ea luculenter ex hoc patet, quod Angeli sint præstantissimum opus inter alia opera à DEO creata & producta, unde vocantur nobilissimæ DEI creaturæ, & principem inter præclara manuum DEI opera tenent locum. Majorem namqve habent convenientiam, absolutè loquendo, cum DEO, quàm homo, quia sunt Spiritus simplices, & esse habent completum ac absolutum, utiqve ergo præstant

A 2

cor-

corporibus, & antecellunt hominum animas. Idcirco locum allegatum, agentem *de Angelorum utilissimo nobis officio, sive custodia laudatissima*, penitiùs paulo considerare, ejusque occasione doctrinam de ANGELIS, eà, quã fieri potest, brevitate, publicæ disquisitioni subicere, nunc ad Divini Numinis honorem, & sanctorum Angelorum laudem in animum induxi. Sed quia temporis spatium, quo circumscripti fuimus, nimis angustum, & aliorum expediendorum serie concatenatâ satis oneratum, meditationem obiecto tanto dignam minimè concessit, veniam satius petere, quàm aliquid magni promittere, è re mea esse duco. Quod igitur faustum, fortunatumque sit, Angelorum Creatorem, Dominum Exercituum cœlestium, devotis invocamus precibus, velit studiis nostris ex alto benedicere, suâque gratiâ cœptis nostris clementer & largiter adesse, ut omnia feliciter succedant, & ad optimum finem, DEO gloriosum, unicè dirigantur. FIAT!

SECTIO I. PHILOLOGICA.

§. 1.

HAc in Sectione de verborum notatione, eorundemque vera significatione solliciti erimus, quippe quæ evolutio vocum maximè est necessaria: sunt enim vocabula rerum specula, symbola, vel involucra. Vid. B. Dn. Jac. Martini Libr. Germ. quem speculum rationis inscripsit. Lib. 2. c. 11. pag. 818. Lib. 2. c. 40. p. 114. Gerhard. Method. Stud. Theol. p. 46. Magnif. Dn. noster Calov. in præf. Isagog. ad Stud. Theol. ubi etiam judicium Novatoris Calixti singulari dexteritate meritò examinat. Hac enim prævia vocum evolutio viam parit facilem, ut in verum & genuinum sensum dicti cujusvis rectiùs inquirere, imò feliciùs penetrare valeamus. Non autem omnia, sed ea tantùm hâc vice sumus examinaturi, quæ necessariam & fructuosam explicationem mereri videntur.

§. 2. Par

§. 2. Particula $\epsilon\gamma\epsilon$ Atticè vim *negandi* possidet, & significat non, ut 1. Cor. X. 29. & 2. Cor. X. 13. Notat etiam nequaquam, Luc. XIII. 3. Sed hoc in loco habet vim *interrogandi*, vehementiusque non ineleganter affirmat, & significat nonne? Sicut & in illo Act. V. 4. ut sensus sit: Omnino omnes Angeli sunt Spiritus.

§. 3. Πάντες, omnes. Πᾶς, πᾶσα, πᾶν, est vox πολυσήμαντος. 1. Significat *universaliter* & *generaliter* omnem, inclusis omnibus speciebus & individuis, nulla nulloque excluso, Ebr. II. 9. Christum mortem gestasse pro omni, nemine excepto. 2. Sumitur *totaliter* sive pro *totus*, Matth. XXI. 10. 2. Cor. III. 16. Πᾶσα γραφή, tota Scriptura divinitus inspirata est. Obs. hoc est contra Pontificios, qui in hoc ultimo dicto particulam πᾶσα *distributive* explicant, cum tamen $\epsilon\gamma\epsilon$ & πᾶς etiam τῷ ὅλῳ respondeant. Vid. Haksperius Part. 3. Not. Theol. Philol. 3. *Distributive* pro singulis generum, ut 1. Tim. II. 4. Πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, i. e. DEUS vult omnes homines salvari. Beza per πάντας, non singulos generum, sed genera singulorum, i. e. hominum status varios intelligit: Sed expositio hæc verbis hisce Paulinis vim infert. Nam Paulus fatetur, quod pro omnibus ac singulis preces fieri debeant, & apponit hanc rationem: quia DEUS vult omnes salvos fieri. Et hoc modo sumitur hic vocabulum πάντες, & intelligit Apostolus omnes & singulos tam supremi, quam infimi ordinis angelos bonos. Unde etiam bene ita vertit B. Lutherus: *Allesamt*. 4. *Collective*, pro generibus singulorum. Act. II. 17. legitur, quod DEUS in novissimis diebus, i. e. sub initio N. T. effundere velit Spiritum S. ἐπὶ πᾶσιν σάρκα, super omnem carnem, quod rectè Thavmasiander Lutherus reddidit: *über allerley Menschen* / super Judæos & gentes, super Senes & Juvenes. Act. X. 12. 35. c. XIV. 2. 5. *Synecdochicè*, pro plurima parte hominum. Matth. III. 5. omnem Judæam exivisse ad Johannem; ubi intelligitur maxima pars Judæorum. Vid. Comment.

ment. in N. T. B. Schmidii Philologi incomparabilis. Et Rhetor. S. Glassii p. 434. seqq. Qui longè plura significata de hac voce adducunt, eamque fusiùs explicant.

§. 4. Nomen $\alphaγγελος$ descendit $\alphaπο$ & $\alphaγγελλον$, mittere. Apud Ebræos vocatur מַלְאָךְ , missus, nuncius à rad. מָלַךְ , quæ tamen in Ebræorum hortis, quos V. Test. nobis sistit, non invenitur. Nonnulli מַלְאָךְ dictum quasi putant מַה-לְךָ , quid tibi? i. e. quid novi affers? Alii illud faciunt ab הלך , abiit, ambulavit, ivit. Quicquid autem sit, sufficit nobis, certos nos esse de hac voce præsentis, quod natales suos debeat Græcis, quibus $\alphaγγελος$ nuncius est. Notat igitur quemvis missum. Unde Legatus appellatur, alterius vice missus. Hinc ratione Etymi hoc nomen non est naturæ, sed officii, quia significat Legatum, Legati verò nomen est officiale. Quare Episcopus Hipponensis alicubi: Naturam quæris? Spiritus est; officium? Angelus est. Et quia personarum proprium est aliquid annunciare, ideoque Angeli nomen tantùm de personis, nunquam de rebus adhiberi solet. Accipitur autem hæc vox multifariam, in primis ejus significationem Script. S. nobis sistit quadruplicem. 1. Ponitur *generaliter pro quovis nuncio*, sive is sit corporeus ac visibilis, sive incorporeus ac invisibilis, ut 1. Reg. XIX. 2. de nuncio Jesabelis, qui erat homo, & mox v. 5. de Angelo DEI, Elia cibum afferente. Luc. VII. 18. 24. nominantur Angeli duo illi discipuli, quos Johannes è carcere ad Christum ablegarat. Luc. IX. 52. ubi quoque nuncii à Christo missi ita vocantur, & communiter intelliguntur quilibet nuncii. 2. *Singulariter assignatur Angelo increato, Filio DEI.* Es. IX. 6. Angelo magni consilii, juxta LXX, fœderis, qui est Christus, per quem Pater cœlestis locutus est ad Patriarchas in V. T. quemque misit ad redimendum genus humanum, illud ab omni malo ut eriperet, Genes. XLVIII. 16. vocatur מַלְאָךְ Exod. III. 4. Cum Mosi appareret in rubo ardenti. Augustinus

de

de Trin. scribit: Per illum Angelum, qui Mosi apparuit, rectè intelligitur ipse Salvator. Observatione dignus est locus Hof. XII. 4. 5. Ubi expressè Angelus, cum quo Jacob integram noctem colluctatus est, Dominus Zebaoth appellatur. Et Act. XXVII. 23. Paulus fatetur dicendo: Astitit mihi hâc nocte Angelus DEI &c. Quæ verba satis indigent, per Angelum intelligi filium DEI, non verò Angelum creatum, cui cultus religiosus non competit. Id quod notandum contra Novatores, D. Calixtum. D. Horneum. & D. Dreierum. Vid. Harmonia Calixtino Hæretica Magnif. Dn. Calovii Sect. 3. Conf. B. Geieri *Zeit und Ewigkeit*. part. I. p. 77. Dn. D. Pfeifferi dubia vexata p. 125. seqq. 3. *Specialiter* notat illas personas, qui funguntur munere Ecclesiastico, ut sunt verbi præcones, qui sunt DEI legati. Es. XXXIII. 7. Angeli pacis. Apoc. II. 1. ὁ ἀγγελὸς τῆς ἐκκλησίας, aliisque in locis pluribus, & *in specie* insignitur hoc nomine Johannes Baptista Mal. III. 1. Matth. XI. 10. qui ut legatus præmittitur, ut præparet viam Domino. Et tandem 4. *Communiter & usitatè* accipitur pro Spiritibus creatis, completis, qui ad nunciandum aliquid à DEO mittuntur. Et sic iterum accipitur vel πρώτως pro bonis Angelis, qui directè mittuntur à Deo, & δευτέρας pro malis angelis, quib9 nonnunquam indirectè, vel judicialiter aliquid à DEO committitur, vel potius permittitur, sicut ex Achabi historia 1. Reg. XXII. 21. manifestum. De hac ultima acceptione, quæ πρώτως talis est, se. de Angelis bonis nobis hoc loco est sermo. Lege sis Commentariū in Psalmos Davidis Summi Theol. B. Geieri in Ps. 389. Magn. nostr. Calovium Theologum consummatissimum in System. Theol. Tom. 4. in loco de Angelis. Magn. Dr. Præsidentem, Patronum ac Præceptorem meum maximum in Methodica repetitione Artie. Schmalcald. Disp. 6. qui inter alia dicit: quod hoc vocabulum etiam usurpetur *abusivè*, quando Anti-Christus, Rex locustarum vocatur Angelus Abyssis, Apoc. IX. 11. ut ex

collatio

collatione 2. Theff. II. 3. seq. apparet. Verùm illum non à DEO, sed potius ab abyſſo, vel inferno miſſum eſſe affirmat. It: jam laudatum Schmidium in Comment. in N. T. pag. 256. Hi omnes prolixè & eruditè hac de voce diſſeruerunt. Verùm & hoc impræſentiarum meminiffe juvabit, quod Angeli ita accepti, & in Pandectis ſacris, & in Patrum ſcriptis non eadem habeant nomina, ſed varient. Dicuntur filii DEI, Job. I. 6. aſtra matutina, Job. XXXII. 7. Ventus vel Spiritus, flamma ignis, Pſal. CIV. 4. throni, dominationes, poteſtates, principatus, Col. I. 16. Elohim Pſ. XC V. 3. Mahanaim, Gen. XXXII. Currus DEI, Pſ. LXVIII. 18. Vigiles ſancti, Dan. IV. 13. δυνατοὶ ἰσχυροὶ robore potentes. Pſ. CIII. 20. & in noſtro præſenti textu Spiritus, & paſſim. Vid. Univerſa Theol. D. Joh. Olearii, p. 395. A Nazianzeno appellantur ἑφοροὶ τῆς Ἐκκλησίας, Inſpectores Eccleſiæ. A Theophyl. ἑφοροὶ ἡμῶν, Inſpectores noſtri, ab eodem ἀνθρώπων ἀπιſτάται, hominum præſides. A Baſilio M. ἀπικελεύματα ἑτῶν ἀνθρώπων γένους, Curatores generis humani. A Chryſoſtomo λειτουργικὰ δυνάμεις, virtutes adminiſtratoriæ. Ab Origine φύλακες, cuſtodes. Et quæ habent nomina & Epitheta alia plura, quæ proferre ſuperſedemus.

§. 5. λειτουργικὰ, adminiſtratorii. Nomen Adject. λειτουργικός, ἢ, ὄν, descendit à præſ. verbi λειτουργέω, quod derivatur à ληϊπὸν, h. e. δημόσιον publicum, teſte Plutarcho. Sufſinet autem verbum λειτουργέω duas ſignificationes: 1. *Propriam*, publicam nempe functionem in Eccleſia obire, & ex mandato injunctum officium præſtare, ita ſumitur de ſacerdotibus V. T. Ebr. X. II. Πᾶς ἱερεὺς ἕστηκε κατ' ἡμέραν λειτουργῶν, omnis Sacerdos aſſiſtit quotidie ſacra peragens. Ubi obiter annecto, quod hæc vox in ſpecie de adminiſtratione Synaxis uſurpata ſit in Græca Eccleſia, & idem ſignificavit ac adminiſtrare Sacram Cœnam, ſ. celebrare corpus Chriſti. Dignior enim & ſublimior adminiſtratio publica in Eccleſia non datur. 2. *Impropriam*, cum uſurpatur de quocunque

cunque pietatis officio, uti accipitur, Rom. XV. 27. *λεῖτεργῶσαι ἐν τοῖς σαρκείοις*, ministrare in carnalibus, h. e. subsidia pauperibus afferre, & administrare. Substantivum *λεῖτεργός* dicitur de ministerio & functione publica, & quidem (α) angelorum hominibus exhibitâ, qui in hoc cap. I. 7. Ebr. nominantur *λεῖτεργοὶ Θεῶν*, & in textu nostro *λεῖτεργικὰ πνεύματα*, (quæ vox nullibi nisi in hoc tantum loco reperitur.) Quo nomine Angeli creati opponuntur Angelo increato, Filio DEI, qui non est talis *λεῖτεργός*, quales Angeli sunt, sed sedet ad dextram DEI Patris, regitque omnia potentissimè. (β) Magistratum, qui etiam nomen hoc gerunt appellanturque *λεῖτεργοὶ Θεῶν*. Rom. XIII. 6. Sunt enim ministri DEI, & DEO ministrant, dum nostri curam gerunt, & DEI faciunt voluntatem, ut Oecumenius ad hunc allegatum locum scribit. (γ) Ministrorum Ecclesiæ, Rom. XV. 16. *λεῖτεργός Ἰησοῦ Χριστοῦ*, minister Jesu Christi, imò quoties occurrit in N. T. toties est titulus magni honoris & officii publici. Et significat propriè eum, qui bono publico studiosissimè fervit, & semper animum ad id intendit, quoad ejus fieri potest, prodesse omnibus, obesse nemini. Illa *λεῖτεργία* autem angelorum respicit vel totum hominem, vel corpus; vel animam; vel fortunas &c. Quare perquam eleganter & rectissimè Megalander noster Lutherus eos vocat: **Dienstbare Geister**. Vid. Schmidius in hunc locum.

§. 6. Πνεύματα, Spiritus. Athanasius putat hanc vocem ex *πᾶν* & *νεῦμα* conflata esse, sic enim scribit: *πνεῦμα* dicitur, quasi *πᾶν νεῦμα*, omnis nutus, celeriter omni ex parte inclinatus & commotus. Verùm allusionem potius esse, quàm verum hujus vocis Etymon statuendum; Natales enim suos ducit ex Græco verbo *πνέω*, spiro, ut apud Latinos Spiritus à spirando. Et est vox *πλούσιος*. Usurpatur enim 1. Pro Spiritu increato, qui est DEUS, & sic duplici modo sumitur (α) essentialiter, quando de DEO adhibetur,

B

betur,

betur, Joh. IV. 24. πνεῦμα ὁ Θεός. In quibus verbis partes, subjectum & prædicatum, sunt transpositæ. Subjectum est ὁ Θεός, prædicatum πνεῦμα. Unde hæc resultat Enunciatio, ὁ Θεός πνεῦμα. Id quod docet (α) præfixus Articulus. (β) Ordo substantiarum. (γ) Contextus ita optimè fluens. Et Ebr. XII. 9. DEUS ὁ πατήρ τῶν πνευμάτων. (β) Personaliter, cùm denotat vel Filium DEI, λόγον Patris, sive cum humana natura, ut 1. Pet. III. 19. sive cum divina, Ebr. IX. 14. Vel Spiritum S. & quidem sæpissimè, est enim ipsius nomen proprium, quod ipsi quandoque tribuitur absolute, Joh. I. 32. Vidi πνεῦμα, Spiritum descendentem. Rom. VIII. 16. & c. quandoq; etiam cum adiectione, τὸ πνεῦμα ἄγιον, Matth. I. 18. Matth. XXIX. 19. Joh. VII. 39. Spiritus quidem S. proprio non gaudet nomine, ut Pater, & Filius, quod nonnulli ideò factum esse asserunt, quia Spiritus S. commune aliquid est Patris & Filii, scil. substantialis amor, & lætitia inter Patrem & Filium: Sed ratio ejus haurienda potius è caractere hypostatico, quia à Patre & Filio, ceu Spiraculum omnipotentis spiratur. Conf. Annotationes eruditissimæ Magnif. Dn. Præsidis in Hutterum p. 294. seqq. Sumitur etiam πνεῦμα sæpenumerò pro donis Spiritus S. 1. Cor. XIV. 32. 1. Joh. V. 6. & in locis aliis quamplurimis. 2. Pro Spiritu creato, & sic quoq; varia significat. (α) Hominem nimirum regenitum, Gal. V. 17. (β) Animum, qui est sedes affectuum, Act. XIX. 5. Paulus coarctabatur Spiritu, i. e. animo. (c) Ventum, Joh. III. 8. (d) Angelos bonos, uti hic in textu. Ὁ ἄγγελος πνεῦμα. Et v. 7. DEUS facit τὰς ἀγγέλους αὐτῶν πνεύματα. (e) Angelos malos, qui vocantur πνεύματα ἀκάθαρτα, Spiritus immundi, Matth. XII. 43. Marc. I. 23. Πνεῦμα ἀδελφείας, Luc. XIII. 11. Plura apponere nobis, brevilitati studentibus, non licet, qui autem plura in hanc rem facientia desiderat, adeat & legat Schmidii Commentarium in N. Test. p. 637. aliosq;.

§. 7. Eis Διοκονίαν, in ministerium. Διοκονία oritur à Διοκονέω, ministro. Unde Διοκονός, quod vulgò derivant ex Διὰ & κόνις, pulvis,

pulvis, aut κινέω, festino, quasi Metaphora esset desumpta à cursoribus citò currendo pulverem excitantibus, quia ministri, qui celeriter munus suum expedire cupiunt, pulverem excitare solent; Sed hanc derivationem accuratam non esse, nec formalem, Clarissimus noster Philologus Dn. Stolbergius, Gr. Ling. P.P. celeberrimus in Coll. Misc. demonstrat. Adhibetur verò Διακονίας vocabulum in generali & speciali significatione. Generaliter notat officium, & ministerium quoddam Ecclesiasticum. Specialiter autem munus illud, quod Diaconi in distributione Eleemosynarum subibant. Vid. Act. VI. 2. Ubi Diaconorum origo expressè describitur. Hic observ. vocem Διάκονοι sumi partim latè pro Apostolis, 2. Cor. VI. 4. Eph. III. 7. qui vocantur Διάκονοι δικαιοσύνης, 2. Cor. XI. 15. Ab Athanasio Διάκονοι τῆ ἀληθείας. Christus vocatur etiam Διάκονοι πίστεως, Rom. XV. 8. per Enallagen Abstracti pro Concreto, i. e. circumcisorum, quia circumcisis prædicavit. Partim strictè, atque hoc sensu Διάκονοι sunt Oeconomi Ecclesiæ, sive Dispensatores bonorum Ecclesiasticorum, qui curam gerunt pauperum, iisdemque magnâ diligentia res ad victum necessarias præbuerunt, quibus hodiè provisos ærariorum respondent. Διακονία itaque significat ministerium, vel officium, & assignatur Apostolis, Act. I. 17. Col. IV. 17. Episcopis, 2. Tim. IV. 5. & omnibus Angelis bonis, ut in nostro præsentis textu, quam etiam Psalmista David eis adscribit, Psal. CIII. 20. Quod promptissimi sint executores voluntatis divinæ, promptissimèque faciant, quæ velit Deus.

§. 8. Ἀποστέλλω, qui emittuntur. Componitur ab ἀπό & στέλλω, mitto. Aliàs notat exhibere, Act. III. 20. Ἀποστείλη τὸ προκεκηρυγμένον ὑμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, Exhibuerit eum, qui &c. Dimittere, Marc. XII. 3. ἀπέστειλαν κενόν, dimiserunt vacuum. Emittere liberos, Luc. IV. 18. & alia. Hoc loco significat ablegare & mittere cum potestate, & autoritate aliqua. Non igitur Angeli frustra & absolutè, sed ex divino man-

dato mittuntur. Hinc dicuntur etiam πνεύματα ἀπεσταλμένα
εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, Spiritus missi à DEO in omnem terram,
Apoē. V. 6.

§. 9. Διὰ τῶν μέλλοντας, propter futuros. Verbum μέλλω
habet significationem rei futuræ, vel eventuræ, vel subse-
cuturæ, secundum naturam Infinitivi sequentis; Sed nul-
lo latino propriè exprimi potest. Interim τὸ μέλλειν per
verbum Substantivum esse exprimi solet: Infinitivus verò
sequens per Participium futuri temporis exprimitur, & fa-
cit Periphrasin sequentis verbi, v. g. μέλλει ζητεῖν, quaesiturus
est, Matth. II. 13. & C. XVII. 22. μέλλει ὁ Ἰησοῦς ἔσθ' ἀνθρώπου ὡς οὐκ ἔδειξε εἰς
χεῖρας ἀνθρώπων, filius hominis tradendus est &c. Significat
etiam cunctari, ut Act. XXII. 16. νῦν τί μέλλεις, nunc quid cun-
ctaris. De significatione & constructione hujus vocis plu-
ra reperies in Commentario Schmidii.

§. 10. κληρονομεῖν, heredem esse. Componitur à no-
mine κληρονομία, quod sortem, patrimonium notat, & verbo
κρίνω, tribuo. Significat κληρονομεῖν, sorte distribuere here-
ditatem, sorte obtinere hereditatem. Solebant enim o-
lim hereditates per sortem distribui; uti terra Canana
filiis Israëlis promissa est in hereditatem, Matth. V. 5. Re-
ctius & melius reddunt alii: Jure hereditatis possidere,
quam significationem hoc quoque loco habet, quod scilicet
pii jure hereditatis possessuri sint salutem; non quidem
ex merito, aut ex merito Angelorum, sed ex hereditaria
possessione, quam Pater æternus ex gratia fidelibus promi-
sit, insimul tamen obœdientiam præceptorum suorum,
tanquam à filiis, requirens. Vid. Comment. Balduini in
Epist. Paul. p. 697. Similem in modum κληρονομία accipi-
tur pro præmio, sive retributione, piis à DEO gratis col-
lata, & notat vitam æternam, Ps. LX. 6. Tu dedisti κληρονο-
μίαν, hereditatem, nomen tuum timentibus. Vid. B. Dn.
D. Geierus in h. l. Spiritus S. quoque vocatur ἡμεῶν κληρονομία
ἐμῶν, Eph. I. 14. Possidebimus ergo aliquando

§. II. Σωτηρίαν, salutem. Originem suam habet à ver-
bo

bo σωζειν, salvare, salvum facere, ad vitam æternam perdu-
 cere. Et quia solus DEUS nos à malis liberare potest,
 hinc etiam hæc σωτηρια soli gratiæ divinæ non operibus no-
 stris adscribenda est. Quid propriè per σωτηριαν intelli-
 gatur, docent nos sacrae literæ, quanquam eam planè &
 plenè describere, nostra humana imbecillitas non per-
 mittat. Involvit nempe ἡ σωτηρια & bonum privativum,
 i. e. liberationem à iudicio & damnatione, & bonum po-
 sitivum, collationem gloriæ & vitæ æternæ. Vid. Dn. D.
Schmidt in Epist. ad Ebr. pag. 986. Observari hinc etiam
 potest, quod de nomine σωτηριε nonnulli lites moveant, an
 rectius Salvator, an Servator reddi possit? Nos eorum
 sententiam amplectimur, qui statuunt ἡ σωτηριε minus ac-
 curatè, imò malè Servatorem reddi. Plus enim infert
 vocabulum Salvatoris, quàm Servatoris. Servare enim
 militare verbum, & de eo dicitur, qui parit in bello, quos
 cadere poterat. Salvare verò ejus, qui non tantum vitam
 donat, sed & meliorem statum addit, felicemque facit. Et
 licet aliqui cum Beza, aliisque urgeant, vocem Salvatorem
 non esse satis Latinam. Certum tamen est, Augustinum,
 Cyprianum, Hieronymum & Lactantium vocabulo Sal-
 vatoris usos fuisse. Redditur etiam passim σωτηριε in sacris
 Salvator, ut 2. Sam. XXII. 2. Robur meum & Salvator meus.
 Job. XIII. 16. ipse erit Salvator meus. Es. VII. 10. Os. XIII. 4.
 Mich. VII. 7.

Analysin vocabulorum Grammaticam satis, ut puto,
 sufficientem excipiat nunc ordine

SECTIO II. THEOLOGICA.

I. ΕΞΗΓΗΜΑ.

§. I. **U**T eò facilius nobis aditus ad ipsam textus explica-
 tionem præparetur, de scopo præsentis nostri dicti
 pauca quædam præmittenda veniunt. Nempe Aposto-
 lus docet in hoc cap. DEUM Patrem multis vicibus, mul-

tisque modis doctrinam N. T. revelasse Patribus, quibus locutus est in Prophetis, tandem ultimis diebus suam voluntatem nobis manifestasse per Angelum increatum, Filium suum, non hominem nudum & Prophetam, ut in V. T. communiter factum erat, sed ipsum substantialem Filium suum, cujus prærogativam præ Angelis, & omnibus aliis creaturis recenset, ipsumque super omnem Angelorum sublimitatem extollit; eum verum DEUM & verum hominem esse, constitutum super omnia, eVectum ad dextram DEI, nomenque eminentissimum consecutum. Et quidem describit in specie Apostolus officium Angelorum tum *negativè* tum *affirmativè*. *Negativè* in versu antec. quod nim. eorum officium non sit sedere ad dextram DEI, vel dominari s. dominium divinum infinitæ virtutis exercere, ad quod Christus secundum carnem est exaltatus. *Affirmativè* in hoc præsentī ult. quod sit officium ministrandi. Hoc ut jam explicemus expendenda nobis erit

§. 2. I. Angelorum Existencia, quam insinuat in nostro T. Apostolus verbo Substantivo *εἰσὶ*. Nam unumquodque dum est, necesse est esse, docente Aristotele. Et utitur hoc loco emphaticè formâ interrogationis, ut eò fortius ac vehementius affirmet, & ostendat, jam tum in V. T. hinc inde Angelorum existenciam esse sufficientissimè declaratam. Sensus interrogationis est: Nonne se ita res habet? Nonne certò sunt Angeli? omninò sunt, omninò dantur Angeli, aliter si quis novit, edisserat. Et hæc Angelorum existencia patet etiam ex aliis disertis dictis, Psal. CIV. 4. commemorat David magna DEI opera, ad quæ etiam Angeli pertinent. Et statim Gen. III. 24. mentio fit Cherubinorum, vel potius Cheruborum, uti B. Mercerus in cap. III. Gen. p. 140. ad Ebræam respiciens linguam appellare maluit, per quos intelliguntur Angeli. Ubi tamen notamus, vocem Cherubim vel ipsos notare Angelos in certa visibili specie apparentes, vel duntaxat eorum figuras

ras pingendo, scalpendoque expressas. Vid. oratio B. Balthaf. Meisn. de Cherubinis, quibus Studiosi debent esse similes. p. 28. Similiter Col. I. 16. Paulus agit de creatione propriè sic dicta, & creaturas in suas classes distinguit, faciens aliquas visibiles, alias invisibiles, per quas intelligit Angelos. Deinde Angelorum existentia constat ex manifestis exemplis. Apparuerunt enim Viris sanctis in V. T. ut Abrahamo, Gen. XIX. 1. seq. Lotho, Gen. XIX. 1. Elijæ, 1. Reg. XIX. 5. seqq. Esaia, Es. VI. 6. Visi etiam sunt in N. T. ab ipsissima veritate Salvatore nostro, Matth. IV. 11. à mulieribus Christum ungere cupientibus, Matth. XXII. 5. &c. Et quamvis hoc luce meridianâ clarius sit, tamen in dubium vocârunt Angelorum existentiam olim Sadducæi referente Lucâ, Act. XXIII. 8. eos non credidisse existere Angelos. Huic falsæ opinioni assentiuntur Epicuræi, Libertini, aliique Fanatici. Sed eos toto cœlo errare innotescit ex antè citatis Script. locis. Urgere quidem nonnulli solent: Quod Moses in hist. creationis explicitam Angelorum mentionem non faciat, sed hoc citra dubium fecisset, si DEUS Angelos in creatione produxisset. Ad hoc dubium Veteres duas proferunt rationes: (1.) Mosen solummodo rerum visibilium creationem commemorandam sibi proposuisse, eum in finè, ut exinde τὰ ἀόρατα ἔθεον disceremus, & ut ad vulgi captum sese accommodaret. (2.) Ideò factum id esse à Mose, ne Judæis, ad Idololatriam proclivibus, fenestram aperiret, quæ tamen ratio nullius videtur esse ponderis. Nos ex mente Orthodoxorum hanc adjicimus rationem: Posito, sed non concesso, Mosen in hist. creationis de Angelorum existentia mentionem fecisse prorsus nullam, sufficit, quòd eam alia loca, quàm plurima satis superque probent atque confirment. Moses etiam Angelorum mentionem non prorsus intermisit, cùm cœlos unâ cum omni suo exercitu completos esse asserat. Verùm quæritur h. l. an etiam ex lumine naturæ

Ange-

Angelorum existentia probari queat? Resp. dist. inter argumenta probabilia & apodictica. Vid. Magnif. Dn. D. Schertz. Syst. Theol. p. 95. A probabilitate convenientiae ad veritatem existentiae N. V. C. Scrupulosi quoque nonnulli sunt de tempore creationis Angelorum: De quo magnus est dissensus inter eruditos. Statuunt quidam, Angelos fuisse à DEO ante mundi secula & ab aeterno creatos. Alii, eos esse quidem ante mundum creatos, sed non ab aeterno, verum paulò ante Hexaëmeron. Verum enim verò has sententias longissimè à veritatis tramite abluere viri Orthodoxi luculenter demonstrarunt, nec opus est tædiosè id repetere. Ante creationem enim creatio facta est nulla. Vid. Syst. Theol. Magnif. Calovii, T. 4. p. 40. Magn. Dn. Praeses in Method. Rep. de Angelis. B. Kromayerus in Theol. Pos. Pol. p. 286. Scrupulosius nonnulli scrutantur diem, quò creati sint? Sed rursus dissentiunt. Alii enim Angelos volunt esse conditos secundo die, quia statim post creationem aliqui à DEO essent prolapsi, inde etiam Mosen in Descriptione illius diei non apposuisse hanc approbationem: Vidit DEUS, quod esset bonum. Sed hæc levis tantum conjectura est, nec fidem meretur. De cæteris diebus Vid. Magnif. Dn. Praesidis Exegesis in Hutt. Alii volunt tutissimum esse ἐπιχεν de certo die productionis Angelorum, quia Script. hac de re nihil certi τὸ πρῶτον statuit. Omnium probabilissima sententia videtur hæc esse, quam talem esse putat B. Chemnitius in Quæst. ad Gen. B. Hutterus in LL. CC. Magn. noster Calovius. Angelos productos esse statim cum luce primi diei; comparantur enim in S. Lit. cum luce, & probabiliter idem etiam conjicitur ex Job. XXXIIX. 7. Ubi DEUS asserit: Se ab astris matutinis, & filiis DEI laudatum fuisse, cum bases terræ poneret: quod primo creationis die factum esse, nonnulli censent. Per astra itaq; non intelligi possunt cœli sidera, quia hæc quartâ die demum sunt creata. Certum quoq;
hoc

hoc est, Angelos ante hominem esse creatos. Quam sententiam etiam Epiphanius arripit, dicitque Hæresi LXV. p. 264. Firmamentum cœli, & terræ, & Angeli simul cum his facti sunt; nisi enim simul cum cœlo & terra etiam Angeli fuissent creati, non dixisset DEUS ad Jobum: Cum facta fuissent astra, omnes me Angeli mei voce laudarunt. Et pag. 541. Primo die creavit DEUS superiores cœlos, spiritus ministrantes coram ipso. Interim non est Articulus fidei. Vid. Haksplan. Not. Phil. Theol. P. I. pag. 872. D. Schmidius in Colleg. Bibl. P. prior. p. 199.

§. 3. Angelorum essentia. Eam complectitur Paulus in his verbis: Angeli sunt Spiritus. Spiritus dicuntur propter spirituales essentiam, puram illam, materiæ & formæ expertem. Accuratam eorum Definitionem exhibet nobis præ cæteris Theologia Positiva (s. Compendium Syst. Theol.) ante aliquot hebdomades saltem in lucem edita à Magn. Dn. nostro Calovio, pag. 222. Quæ sic se habet: Angeli sunt substantiæ spirituales, completæ, à DEO creatæ, ut DEUM celebrent, eique interviant. *Conceptus contrahibilis, s. genericus est substantia*, ratio est, quia per se, tanquam veræ substantiæ subsistunt, & sunt singularia ἰδιόματα, ut docent non tantum opera, sed & attributa personalia, v.g. velle, intelligere, variare suam præsentiam, de loco in locum movere &c. *Conceptus contrahens, s. differentia est substantia spiritualis*, & sic distinguuntur à reliquis substantiis corporeis: intelligitur autem spiritualitas & finita, & completa, & sic distinguitur ab aliis substantiis spiritualibus, quâ ratione differentia p. DEUM, p. animam rationalem respicit. Nam DEUS etiam est Spiritus, Joh. IV. 24. Sed ab hoc Spiritu distinguuntur Angeli finitate, Deus etenim est substantia spiritualis, increata, infinita. Angelus autem substantia spiritualis creata, finita. Distinguuntur quoque ab anima rationali. Sunt enim substantiæ spirituales completæ, anima verò nostra est substantia spiri-

C

tualis

tualis incompleta, corpori ordinariè unita. Rectè itaque infertur, Angelos esse Spiritu incorporeos, ut clara Script. loca manifestant, inter quæ omninò eminent dictum nostrum clarissimum, in quo asseritur, quòd Angeli sint *πνεύματα*, quod vocabulum h. l. ejusmodi indicat substantiam, quæ contradistinguitur corporibus naturalibus. Tribuuntur quidem corpora sæpè Angelis, quando eis in S. Lit. assignantur membra humana, os, aures, manus, pedes &c. Unde etiam Vorstius ait, sibi plus quàm verisimile videri, Angelos esse corporeos, cui sententiæ etiam Bucanus, Zanchius, aliique favent, eamque fovent. Vid. Dn. D. Schertz. Syst. Theol. p. 97. Verùm quando Script. S. talia humana membra Angelis tribuit, fit hoc non propriè, sed Metaphoricè tantùm, & propter peculiarem *οικονομίαν*, non verò propter *εἰσῆαν*, & naturalem conditionem. A multis etiam sæpius sub forma corporea conspecti fuere, sed corpora ista Angelis non fuerunt essentialia, sed tantùm accidentalia, non propria, sed ad divinam legationem communicata, non interna, sed externa, non perpetua, sed temporaria, non constitutiva, sed ad certum ministerium consecutiva. Probè itaque dist. est inter corpora naturalia, ad integritatem speciei pertinentia, & inter corpora ad tempus assumpta, vel legationis, vel apparitionis gratia, hæc corpora, non illa, competunt Angelis. Corpora illa, quæ Angeli ad tempus *ἐπιθετικῶς*, non *προσωπικῶς* assumerunt, formæ tantùm assistentes, & motum largientes, non informantes fuerunt. Excipere solent Adversarii, ubi corpora ista maneat, quando Angeli, expeditis officiis, dispareant? Resp. Si corpora illa virtute omnipotentis DEI ex nihilo sunt, in nihilum iterum potentiâ divinâ rediguntur; si autem ex aliqua præexistente materia formata sunt, resolvuntur iterum in eandem. Regerunt porò, corpora illa assumpta non fuisse verè vitalia, sed mortua, quia materia illa mortua fuit. Respond. negando illud;

Iud; nam licet corpora hæc assumpta non vivificata sint ab anima, tamen virtute angelicâ ita comparata, ut apta sint nata, per quâ locutionem, gressus, & similia opera expedienda exercent. Legitur etiam eos comedisse, Genes. XVIII. 8. Unde concludunt, eos habere vera corpora. Sed dist. est inter manducationem factam ex necessitate, & indigentia, & factam ex libertate, non illo, sed hoc modo manducabant. Verum ulterius instant: Ubi talis cibus, quem comederunt, manserit? Respond. cibum assumptum ab Angelis non conversum esse in chylum, ex chylo in sanguinem, ex sanguine in substantiam, ut apud reliquas creaturas, sed cibum comestum quasi ab igne, seu virtute, consumtum fuisse.

§. 4. Finis Angelorum duplex est, alius respectu DEI, ut eum, tanquam creatorem suum, pro beneficiis sibi & hominibus largiter collatis jugiter & indefinenter celebrent, eique inserviant, id quod satis liquet ex illo Trisagio, Esa. VI. 3. Alius est respectu hominum, ut eos custodiant, hinc videbimus ex nostro T.

§. 5. III. Eorum opera. Quæ Paulus complectitur in his verbis: *λειτεργικὰ εἰς διακονίαν ἀποσεκρόμυα*. Sunt Spiritus administratorii. Per quam *λειτεργίαν* denotatur ministerium, dominio oppositum, adeoque servile. Ex quo etiam Angeli servi DEI vocantur, & ipse Angelus ad Johannem: *Conservus*, inquit, tuus sum, Apoc. XIX. 10. Serviant & ministrant autem tum DEO, tum Christo, sedenti ad dextram DEI Patris, de quo loquitur Apostolus v. præc. Denique serviunt fidelibus Christianis, ut apparet ex Act. V. 19. c. XII. 7. Sunt enim *ἀποσεκρόμυα εἰς διακονίαν*, non simpliciter missi in ministerium, sed emissi, & emandati, ut id ipsum interpretes verterunt, Dan. VII. 10. ministrare, & assistere dicuntur, sed hoc sensu, ut assistant servitii causa, & assistendo ministrent, ut, cum ad obsequium emittuntur, semper sint expediti, & prompti. Hinc rectè Participium

pium hoc per præsens in fonte est redditum, ut continuum Angelorum ministerium indicetur, quod tamdiu duret, quamdiu durat præsens hoc seculum, donec electi hereditatem salutis accipiant. Vid. Bibl. Illustr. Magn. Calovii in h. l. Vulgata reddidit in præterito, quod tamen etiam in bonum sensum interpretari possumus, ut operosè fecit Justinianus. Mittens quinam sit, tum ex oppositione, tum ex sequentibus verbis patet, quod sit ipse Christus, subjiciens sibi hostes suos. Talem enim struit oppositionem: donec ponam inimicos tuos. Quæ vult, ut sequenti modo accipiamus: Nonne omnes sunt Spiritus administratorii, qui mittuntur à Christo, qui Dominus factus est ad ponendum inimicos suos sibi scabellum pedum suorum? Verba quoq; sequentia demonstrant, quod mittantur pro bono, & salute salvandorum. Mittuntur igitur ab eo, qui salvandorum salutem curat, h. e. Christo. Et quidem *εις διακονίας* in ministerium. Alia missio est æqualis, vel æquiparantiæ, ut Filius DEI, Patri æqualis, à Patre missus est in mundum. Alia est inæqualis, vel disquiparantiæ respiciens inferiorem. Similiter mittitur aliquis vel per originem, ut Christus, vel per imperium, ut Angeli. Itaque Apostolus vult dicere: Angelos mitti non in qualitate Redemptoris, quæ potius æqualem mittenti, quàm inferiorem mittente arguit, sed ut præstent ministerium, s. in qualitate ministrorum, & custodum. Vid. Comment. accuratissimus Dn. D. Schmidii in h. l. Respicit ergo *ἄγγελος διακονίας* vitæ humanæ ingressum, progressum, & egressum. Et est accuratissima custodia, ceu luculenter promissa est in Ps. XCI. ii. Portabunt te in manibus tuis. Custodiunt pios in itineribus, ut Jacobum, erant enim ipsius comites, Genes. XXXII. 3. Custodiunt captivos, eduxerunt enim Petrum ex carcere, Act. XII. 7. Adsunt piis in periculo aquarum, Act. XXVII. 23. Adstant sanctis in periculo pestis, ut Davidi, 2. Sam. XXIV. Et quemadmodum muri civitatis circumdu-

cti, omni ex parte præstant tutelam, velut Excubitores & milites præfidiarii arcent, & propulsant hostiles insultus: sic etiam Angeli nos præmuniunt à fronte, & à tergo custodiunt, & nihil utrinque incustoditum relinquunt. Sunt proinde Spiritus promptissimi in nostri ministerio, de cœlo descendunt, & ascendunt iterum, ut nobis inferviant, descendunt, ut nobis adsint in terris, adscendunt, ut nos secum adducant in cœlum, & animas nostras deportent in sinum Abrahæ, Luc. XVI. 22. Posset quidem DEUS, secundum potentiam suam infinitam, custodire homines sine Angelorum auxilio & præsidio, sed sicut alioquin per causas secundas, & cum causis secundis agit, & operatur, sic etiam ei placuit homines custodire per suos sanctos Angelos, qui tamen longè nobiliores sunt nobis hominibus. Exinde resultat immensa & imperscrutabilis DEI bonitas, ipsiusque charitas, quam habet erga suas creaturas, & maxime erga homines fideles.

§. 6. IV. Verùm deveniendum est tandem ad Angelorum fructus, sive effectus, sive quem in finem mittantur? Eum innuit Paulus in his ultimis verbis: *Διὰ τὰς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν.* Est igitur finis *ω*: sive in quorum commodum hoc servitium Angelorum suscipitur, sunt homines, salutis æternæ hereditatem adepturi. Ministrant verò Angeli in hoc negotio salutis nostræ, non quidem ut Domini, quod de Christo affirmatur, sed ut ministri Dei. Interim hoc non *exclusivè* accipiendum, quasi Angeli tantum in ministerio occupati sint circa salutem electorum, sed *inclusivè* ab Apostolo dicitur, ut is sit sensus, quod ex omnibus eorum officiis hoc unicum sit præcipuum, nempe ablegatio in ministerium propter eos, qui salutem æternam sunt consecuturi. Reliqua officia jam subintelliguntur sub ministerio, quod complectitur omne id, quod heredibus illis prodesse, vel obesse potest. Ex quo patet, Scripturam *Ἄγγελος διακονίαν* ferè ad pios tantum & fideles restringere, ut h. l. & ita Psal. XXXIV, 8. XCI, 9. infidelibus verò juxtà ac impiis hujus beneficii vix ac ne vix quidem spem facere. Interim probè dist. est inter personam, & officium. Et in hâc significatione intelligimus verba B. Lutheri Tom. 4. Jen. Germ. Also hat ein ieglicher Rånser / König

König/ Fürst/ Herr/ ja ein ieglicher Mensch seinen Engel / es sey der
Kaiser/ oder sein Kaiserthum/ Christen oder nicht. Denn es ist ein
äußerliches Ampt/ welches sie beydes an den Frommen und Bösen
üben / weil beyde fromme und böse Gottes Creaturen sind von ihm
geschaffen. Vid. plura in Bibl. Illustr. Summè Rev. Calovii in h. l.
Sequuntur nunc

II. ZHTHMATA.

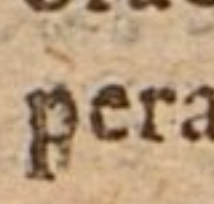
I. Quaest. An Διωνομία sive ministerium competat tan-
tùm aliquibus, an verò omnibus in genere Angelis?

R. Quod si antiquitatem consulimus, deprehendimus, quod Phi-
losoph. nonnulli Veteres statuerint, aliquos Angelos non missos esse
ad ministeria, sed eos semper Deo assistere. Scaliger existimavit
exerc. 359. Sect. 8. Angelos habere tres classes, quibus singulis tri-
buit officia. In prima classe esse quosdam, qui assistunt, in secunda,
quosdam esse, qui ministrant, in tertia, qui orbis movent. Verùm
in Script. S. de his classibus, & imprimis de motione orbium, ne quò
quidem extat: potius testatur, ministeria Angelis esse communia, &
tribuit assistere & ministrare omnibus Angelis, non tantùm qui-
busdam. Textus noster facit rem planam & claram, qui $\alpha\gamma\gamma\epsilon\lambda\omicron\iota$
μα dicit: Omnes Angeli sunt Sp. administratorii. Si tantum
quidam ministrant, contradicitur huic textui. Comparationem
enim instituit cum Christo & omnibus Angelis, & demonstrat,
Christum esse superiorem Angelis, hos verò omnes ab ipso missos
esse in ministeria. Tob. XII, 15. Apoc. IIX, 2. refertur, septem An-
gelos stare coram Deo, sed hoc non intelligendum est *exclusive*, qua-
si coram Deo adstantes non mitterentur ad ministeria, sed *inclusive*
& *Synecdochicè* numerus certus ponitur pro incerto, & numerus
septenarius, qui est sanctus & perfectus, continet totam universi-
tatem Angelorum, quia omnes Deo liberè oboediunt, & expediunt
mandata ejus. Vid. Gerhard. in Disp. Isag. doctissimis, loc. 7. §. 16.

Quaest. 2. An cuilibet homini, pietati dedito, certus,
& peculiaris à Deo sit assignatus custos?

R. Antiquam hanc esse questionem exinde patet, quia affirma-
tivam tenent multi Doctor. Ver. Basilius M. dicit: Singulis fidelium
adesse Angelum. Chrysostomus scribit: Ab initio pro numero gen-
tium erant Angeli, nunc verò non pro numero gentium, sed pro
numero fidelium; Quilibet enim fidelis habet Angelum suum.

Lom-

Lombardus: Angeli boni deputati sunt ad custodiam hominum, ita ut quisque electorum habeat Angelum in custodiam datum. Hodiè adhuc propugnant hanc doctrinam Pontificii. Svarezius Lib. 6. c. 17. n. 8. assertionem vocat Catholicam singulis hominibus ab ortu Nativitatis suæ singulos Angelos ad custodiam esse deputatos, adeò ut sine ingenti temeritate, ac ferè errore, negari non possit. Saniores autem Theologi docent, singulis electis, singulos Angelos præsidii causa adjunctos esse, modò unum, modò plures, prout nim. Deo visum fuerit, ceu caleulo suo comprobant certissima oraculorum divinorum veritas, Ps. XCI, n. pro autoritate Deus imperavit. Angelis suis, hominem pium in manibus ut gestarent. Vid. Es. LXVI, 23. Luc. XVI, 22. non unus tantum, sed plures Angeli deportant unam Lazari animam in sinum Abrahamæ. Satis insuper evidenter ex nostro apparet T. multos Angelos esse missos in ministerium electorum. Et sicuti plures diaboli uni homini insidias struunt, Marc. V, 9. ita etiam plures Angelos pro uno pietati dedito contra vim Satanæ pugnare quis dubitaret. Theander ille Lutherus dicit Tom. IV. Jen. Wenn die Seele ausfähret / so stehet es voller Engel umher / daß sie Gott dem Allerhöchsten die Seele in den Schoß tragen. Vid. Syst. Theol. Magn. Calovii Colleg. Theol. MSC. Magn. Dn. Quenstedii, quod jam sub prelo sudat, th. 9.

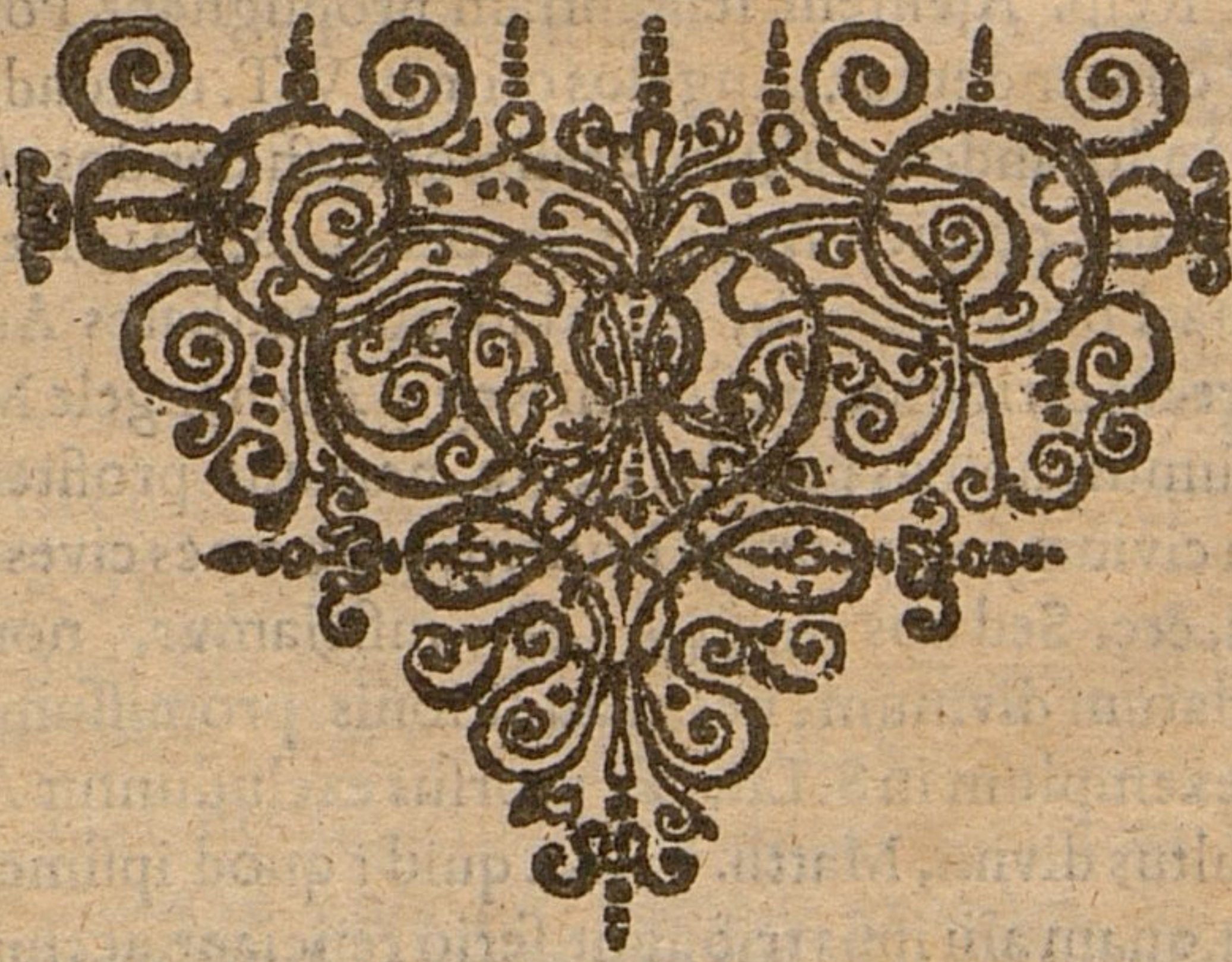
Quæst. 3. An pro illa *Διακονία* cultu religioso sint prosequendi ?

Resp. Ajentem sententiam propugnant Pontificii, communiter contendentes, Angelos olim in V. T. rectè adoratos, & adhuc hodiè adorandos, cultuque religioso afficiendos esse, non tantum in Lytaniis publicis Angelos invocant S. Michael, S. Gabriel, S. Raphael ora pro nobis, sed etiam ad peculiare Angelos, peculiare preces dirigunt, ut, summi Regis Archangele Michael intende, quæsumus, nostris precibus, te namque profitemur esse supremum civium supernorum Principem, omnes cives te adorant superni, &c. Sed nos *πὸ καὶ λαὸς* inficiamur, non enim habemus mandatum divinum, nec exauditionis promissum, nec approbatum exemplum in S. Lit. Et prorsus excluduntur Angeli ab objecto cultus divini, Matth. VI, 10. quid ? quod ipsimet hanc adorationem, quam alii ipsis tribuunt, seriò rejiciant, accipim⁹ Ap. XIX, 10.

C. XXII.

c. XXII, 9. Distinguere quidem solent Pontificii in suis Scholis inter λατρείαν, quam Deo, δαλείαν, quam Angelis, & ὑπερδαλείαν, quam virgini Mariæ, & humanæ Christi naturæ tribuunt. Verùm hæc distinctio quâ rem, quâ voces, extra, præter & contra Scripturam conficta, & excogitata est, ut loquitur Magn. noster Quenstedius in Coll. Theol. loc. 6. th. 10. Patres quidem λατρείαν soli Deo tribuunt, ea tamen, quæ à Pontificiis ficta est distinctio inter λατρείαν & δαλείαν apud nullum reperitur. Nam quando verbis exprimunt cultum divinum etiam usurpant λατρεύειν & δαλεύειν, ut & sanctissimi Novi fœderis auctores, qui promiscuè, & sine discrimine λατρεύειν & δαλεύειν Deo assignant, Matth. VI, 24. Luc. XVI, 3. Act. XX, 19. conf. Dni. D. Scherzeri Brev. Theol. p. 33. Et proinde δαλεία religiosa, non minus ac λατρεία solius Dei est propria, cum qua nihil commercii habet virgo Θεολόν, nihil Angeli, nihil sancti homines. Manet itaq; hæc sententia ἀκίνητη & ἀνίκητη, Angelos non esse adorandos. Nos his ita explicatis potius Deum Ter opt. Terque Summum invocamus, ut Angelum interfectorem à nostris provinciis longissimè abesse jubeat, & arceat, & sanctos suos Angelos nobis semper mittat, ut sint nostri vigiles, & custodes, pro quibus, aliisque beneficiis sit

SOLI DEO GLORIA.

05 A 1493

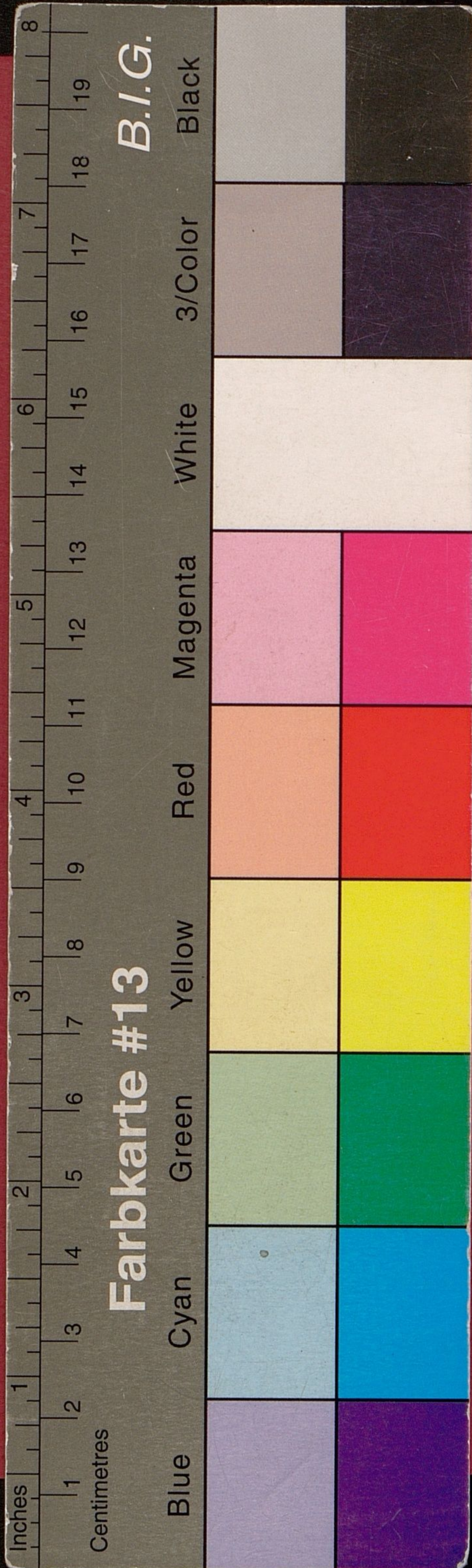
ULB Halle 3
003 778 037

1017

Mea Hereditas Vitæ Salvator Archangelus!
ΑΓΓΕΛΟΔΙΑΚΟΝΙΑ,

Sive
CUSTODIA AN-
GELORUM
DISPUTATIONE THEOLOGICA

ex Ebr. C. I. v. 14. breviter ostensa,

Quam
DEO ducente & docente,

net non

Autoritate

AMPLISSIMÆ FACULTATIS THEOLOGICÆ

In Alma hac Leucoræa,

VIRO

Maximè Reverendo, Magnifico, Amplissimo

atq; Excellentissimo,

DN. JOHANNES **D**eutschmann/
SS. Theol. D. P. P. famigeratissimo, meritissi-

moq; Alumnorum Electoralium Ephoro gravissimo,

Dno. Patrono, Præceptore, & Promotore suo

æterno debita devotionis cultu submisso devenerando,

PRÆSIDENTE,

Placidæ Θεολογίας ἐξετάσῃ submittit

M. HENRICUS VOLLMARUS, **S**ervestâ Anhalt.

SS. Theol. Stud.

AUTOR & RESPONDENS.

In Acroaterio Theologico

ad d. s. Octobr. A. cō lōc LXXII.

Wittenbergæ, Typis Viduæ AUGUSTI BRÜNINGII.